

1981/82:90

Måndagen den 8 mars

Kl. 11.00

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Moderata samlingspartiets partigrupp har som ny ledamot i trafikutskottet efter Sixten Pettersson anmält Filip Fridolfsson.

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i konstitutions- och utrikesutskotten under Sten Anderssons ledighet anmält hans ersättare Anita Modin.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i trafikutskottet

Filip Fridolfsson (m)

suppleant i konstitutionsutskottet

Anita Modin (s)

suppleant i utrikesutskottet

Anita Modin (s)

2 § Justerades protokollen för den 19, 22, 23, 24, 25 och 26 februari.

3 § Talmannen meddelade att Olle Wästberg i Stockholm (fp) den 1 mars återtagit sin plats i riksdagen, varigenom Gertrud Hedbergs uppdrag som ersättare upphört.

Måndagen den
8 mars 1982

*Om kärnexplosio-
ners inverkan på
datorsystem*

4 § Talmannen meddelade att läkarintyg inkommit för *Sven Andersson*, som var sjukskriven under tiden den 8 mars–den 12 april.

Erforderlig ledighet beviljades.

Talmannen anmälde att *Arne Thoresson* (fp) skulle tjänstgöra som ersättare för *Sven Andersson*.

5 § Svar på interpellation 1981/82:143 om kärnexplosioners inverkan på datorsystem

Anf. 2 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat mig om jag kan lämna riksdagen besked om vilka effekter på större svenska datorsystem som kan förväntas uppstå till följd av kärnexplosioner över något av våra grannländer och vilka möjligheter till en återgång till tidigare, manuella rutiner som jag i sådant fall anser vara realistiska och därför av beredskapsskäl bör hållas aktuella.

Gunnar Biörck har därvid hänvisat till att åtskilligt av det i statliga datorer befintliga materialet endast existerar i datoriserad form och icke motsvaras av några faktiska skrivna eller tryckta handlingar.

Vidare hänvisar Gunnar Biörck till att det enligt utländska uppgifter har framgått, att kärnexplosioner i atmosfären kan befaras "slå ut" datorer och förbindelser mellan datorer till följd av elektromagnetiska störningar (EMP) även på mycket stora avstånd.

Enligt min mening tar Gunnar Biörck upp en svår och mycket allvarlig fråga om datasystems sårbarhet i samband med kärnexplosioner även på avstånd.

Undersökningar visar att en kärnexplosion på hög höjd kan störa eller slå ut datasystem även på mycket långa avstånd. Det beror på den elektromagnetiska puls (EMP) som utvecklas under delar av en miljondels sekund och som kan larmslå elektriska installationer, telekommunikationer och datoranläggningar. Särskilt känsliga torde anläggningar ingående i ledningsbundna system med metalliska ledare vara. EMP kan alltså ha allvarliga effekter på elektroniska system även på långa avstånd, trots att explosionen i övrigt inte förorsakar någon materiell skada. Som ett räkneexempel kan nämnas att en kärnladdning på 200 kiloton som detonerar på 100 km höjd har EMP-verkningar på 100 mils avstånd.

Innebörden av detta är alltså att vi kan drabbas av EMP-effekten vid ett krig i vår omvärld, när man använder enstaka kärnexplosioner på hög höjd. Att ange vilka effekterna blir för olika datasystem vid en kärnexplosion över ett av våra grannländer är däremot svårare. Det kan dock noteras att information som lagras på magnetband och skivminne inte förstörs av EMP.

Slutsatsen är dels att dataverksamhet som skall fungera i krig måste

skyddas mot EMP, dels att man i övrigt måste planera för manuella rutiner.

Intresset för EMP-forskningen har ökat under senare år. Särskilt i USA satsas stora resurser på forskning och på ett utökat EMP-skydd. Även i vårt land har på senare år skett ett ökat hänsynstagande till EMP-hotet. Forskning har sedan mitten av 1960-talet bedrivits vid FOA och har nu prioriterats.

I fråga om skyddet mot EMP anser forskarna att när det gäller enstaka lokala system kan man få ett otillfredsställande skydd till rimliga kostnader. Ett skydd för alla system, särskilt de rikstäckande, skulle däremot kunna bli mycket dyrt. En del anläggningar i vårt land är redan i dag EMP-skyddade. Skyddet kan behöva byggas ut. Kan detta ske när anläggningen byggs upp blir det billigare än om man i efterhand skall bygga ett skydd.

EMP-frågan tillmäts i dag stor vikt vid försvarsplaneringen. På initiativ av ÖB tillsattes i december 1980 en central beredningsgrupp inom totalförsvaret för EMP m. m.

Regeringen har uppmärksammat frågan om EMP. Hösten 1981 tillsattes sårbarhetsberedningen (SÅRB), som har till uppgift att dels utreda frågan om säkerhet och sårbarhet på dataområdet, dels vara ett aktivt organ när det gäller information och rådgivning på området. I den handlingsplan som SÅRB överlämnat till regeringen har tagits upp ett projekt som heter "ADB i krig". En viktig del i projektet är att analysera frågan om EMP och dess konsekvenser.

I en krigssituation eller vid krig i vår omvärld kan många datasystem hotas. I beredskapsplaneringen ingår att de datasystem som oundgängligen måste fungera i en sådan situation skall ges en från sårbarhetssynpunkt lämplig utformning och förses med tillräckligt skydd. Detta måste ske redan i fredstid. För andra datasystem måste man i fredstid utarbeta reservrutiner för att kunna övergå till manuella arbetsmetoder eller fullgöra nödvändiga arbetsuppgifter på ett annorlunda sätt. Beredskapsplaneringen pågår, bl. a. genom insatser från överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF), de datoranvändande myndigheterna och företagen.

Anf. 3 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m)

Herr talman! Tillåt mig att framföra ett tack till statsrådet Johansson för hans utförliga svar på min interpellation.

Att jag valt interpellationens form för denna fråga har inte berott på att jag själv haft något behov av att tala mer än tre minuter utan på att jag velat ge regeringens talesman tillfälle att ge ett så utförligt svar som omständigheterna medger, och så har ju också skett.

I dessa dagar, då talet om en "kärnvapenfri zon i Norden" får ses som ett uttryck för en begriplig, men knappast realistisk, eskapism, är det viktigt att man blir medveten om att även ett krig, som *initialt* kan komma att föras över våra huvuden, likväl på många sätt kan drabba oss direkt. Statsrådet Johansson har nu givit exempel på detta förhållande. I den offentliga debatten, särskilt i Förenta staterna, har man främst varit bekymrad över de

Nr 90

Måndagen den
8 mars 1982

*Om kärnexplosio-
ners inverkan på
datorsystem*

försvårade möjligheterna till kommunikation inom och mellan den politiska och den militära ledningen.

Så som jag formulerat min interpellation har jag emellertid också velat ta upp frågan om vårt sociala betalningsnät, som är knutet till den statliga verksamheten i Sundsvall och kanske även på andra orter. Statsrådet Johansson har inte närmare gått in på denna problematik i sitt svar. Om det beror på att planeringsarbetet ännu blott är i sin linda eller om det är av sekretesskäl vet jag inte, men jag är beredd att acceptera den senare förklaringen. Under alla omständigheter *brådskar* det med beredskapsplaneringen, om den inte kommit i gång förrän i höstas.

Både statsrådet och jag har berört frågan om övergång och återgång till manuella rutiner. Jag har nyligen läst om ett område, där kunskapen om manuella rutiner redan tycks ha gått förlorad i Sverige, nämligen handmjölkningen. Om det inte är olämpligt av sekretesskäl skulle jag gärna vilja höra statsrådets uppfattning om vilka *realistiska* möjligheter som finns att ersätta datoriserade uppgifter med manuella och att ha en manuell "skuggorganisation" redo, centralt eller decentraliserat, för statens ekonomiska transaktioner med medborgarna. Som jag i andra sammanhang upprepade gånger har framhållit här i kammaren anser jag att läget i vår omvärld innebär att det brådskar med beredskapen. Det fordras mer än planer. Det krävs resurser, utprovning och övning. Vår försvarsdebatt handlar i dag mest om fredsförband, framtida stridsflygplan och ubåtar. Det är angeläget att en lika bred debatt skapas om vad den *samhälleliga* omställningen under beredskaps- och krigsförhållanden kommer att innebära och därför kräver av förberedelser.

Anf. 4 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag instämmer naturligtvis med Gunnar Biörck i Värmdö i att det är viktigt att skapa debatt kring de tekniska system som vi använder i ett alltmer komplicerat samhälle och kring frågan om i vad mån dessa är förenliga med den trygghet, inte minst när det gäller ekonomiska transaktioner, som vi vill främja för medborgarna i livets olika skeden. En krigs- eller krissituation där kärnexplosioner kan förekomma är givetvis en helt annorlunda verklighet än den vi upplever till vardags. Det är därför viktigt att diskussionen om möjligheten av att en sådan situation uppstår finns med i den framåtriktade planering som vi har i vårt samhälle. När vi bygger upp system och när vi tar till vara rationaliseringsmöjligheter i statliga system, skall vi veta att vi också måste gardera oss för risker och väga in detta i planeringen och inte minst i de ekonomiska kalkylerna.

Av skilda skäl vill jag inte gå in på mera specificerade uppgifter i det här fallet, men det är helt klart att vi behöver höja vår beredskap just när det gäller stora, centrala, administrativa system. Dessutom har vi i dag på dataområdet en möjlighet att, om vi så vill, välja mer decentraliserade lösningar och därmed minska sårbarheten i systemen. I interpellationssvaret har jag också understrukt att bl. a. detta kan vara en väg. Däremot är det oerhört svårt – vilket jag vet att Gunnar Biörck i Värmdö inser – att i

efterhand försöka åstadkomma rättelse i system där man inte har beaktat de här synpunkterna när de byggdes upp.

Jag tror alltså att den möjlighet jag talat om här måste, tillsammans med flera andra, vara en viktig faktor, som vägs in i den kommande behandlingen av sårbarheten i våra stora, centrala, administrativa system. Där måste vi i första hand arbeta med framtida lösningar som innebär en större trygghet, men i beredskapsplaneringen måste vi självfallet gardera oss så långt det är möjligt för att undvika total kollaps i de system vi redan har.

Anf. 5 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag förmodar att jag får uppfatta statsrådet Johanssons svar så, att det är utomordentligt svårt och dyrt att göra rättelser i befintliga, stora och heltäckande system och att man därför rimligtvis måste bygga upp decentraliserade "skuggsystem" för manuell hantering. Är det en riktig tolkning av statsrådets svar?

Anf. 6 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Det kan vara ett av de alternativ som står till förfogande, men det går inte att ge några generella svar på det här området.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1981/82:148 om religionsfrihetsfrågans behandling vid säkerhets- och samarbetskonferensen i Madrid, m. m.

Anf. 7 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Evert Svensson har i en interpellation frågat mig dels om jag är villig att redogöra för läget i förhandlingarna om religionsfriheten vid säkerhets- och samarbetskonferensen i Madrid (ESK) och resultatet av förhandlingarna i FN i samma fråga, dels vilka åtgärder Sverige vidtar för att driva fram ett godtagbart dokument om religionsfrihet vid ESK-mötet i Madrid.

Låt mig först besvara den delfråga som avser frågans behandling inom FN:s ram.

Förhandlingar om en deklaration om avskaffande av alla former av religiös ofördragsamhet har pågått under närmare 20 års tid inom FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna.

Det får därför ses som en framgång att FN:s generalförsamling den 25 november förra året utan omröstning kunde anta en sådan deklaration. I denna fastslås bl. a. att var och en skall åtnjuta oinskränkt religionsfrihet och även fritt kunna utöva denna.

Att arbetet på deklarationen har tagit så lång tid har huvudsakligen berott på motstånd från öststaternas sida. Andra svårigheter har varit de muslimska staternas motstånd mot att i deklarationen inbegripa rätten att inte ha en

Nr 90

Måndagen den
8 mars 1982

Om religionsfrihetsfrågans behandling vid säkerhets- och samarbetskonferensen i Madrid, m.m.

Måndagen den
8 mars 1982

*Om religionsfri-
hetsfrågans be-
handling vid sä-
kerhets- och sam-
arbetskonferensen
i Madrid, m.m.*

trosuppfattning, liksom rätten att ändra religion. I kommissionen för de mänskliga rättigheterna antogs förslaget till deklaration genom omröstning, där öststaterna avstod.

Dessa svårigheter kvarstod när förslaget till deklaration i höstas kom upp till behandling i generalförsamlingen. Genom kompromisser kunde man dock där anta en text med consensus.

På svenskt initiativ tillfogades deklarationen en ny avslutande artikel. I denna fastslås att ingenting i deklarationen får uttolkas så att den inskränker eller avviker från någon rättighet som definierats i den allmänna deklarationen om mänskliga rättigheter och i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter. Detta initiativ togs för att motverka att deklarationen skulle kunna tolkas som en urholkning av rättigheter som redan definierats.

En deklaration av det här slaget har visserligen inte den bindande effekten hos en internationell konvention. I och med att samtliga länder i FN:s generalförsamling med consensus godtagit deklarationen kan den dock läggas till grund för anspråk på att individens religionsfrihet fullt ut skall respekteras i olika länder.

Vad sedan gäller religionsfrihetsfrågans behandling vid ESK-mötet i Madrid, som inleddes redan i november 1980 och ännu långt ifrån avslutats, vill jag inledningsvis allmänt erinra om att detta möte haft och har två huvuduppgifter: att granska genomförandet av bestämmelserna i ESK:s slutakt från 1975 och att söka uppnå enighet om nya åtgärder inom ESK-slutaktens ram som skulle kunna förbättra säkerheten och samarbetet i Europa.

Det faktum att Madridmötet fortfarande pågår på grund av svårigheterna att enas om ett slutdokument vittnar om att dessa båda uppgifter för Madridmötets del är långt ifrån lätta att fullgöra. Som framgått av pressrapporteringen, och som Evert Svensson själv kunnat konstatera vid sina besök i Madrid, har mötet i hög grad präglats av konfrontation mellan öst och väst, särskilt i den polska krisens spår.

Vad Madridmötet till sist kan resultera i är i dag mycket svårt att avgöra. Resultatet – slutdokumentet – måste emellertid grundas i ett enhälligt beslut av samtliga 35 deltagarstater. Alla beslut i ESK kräver samstämmighet.

Slutakten från Helsingfors innehåller ett antal principer för staternas förbindelser sinsemellan och mellan deras regeringar och medborgare. I förteckningen ingår också en princip om respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, däri inbegripet tanke-, samvets-, religions- och trosfrihet.

För den svenska delegationen i Madrid har det varit en viktig uppgift att på alla sätt arbeta för att principen om mänskliga rättigheter och religionsfrihet verkligen efterlevs och ges ett konkretiserat innehåll. I debattinlägg, genom stöd åt framlagda förslag och i redigerings- och medlingsarbetet har delegationen aktivt verkat i denna riktning. Enighet har emellertid hittills inte kunna uppnås om de relevanta texterna, som från öststatshåll betraktas som mycket kontroversiella.

Måndagen den
8 mars 1982

*Om religionsfri-
hetsfrågans be-
handling vid sä-
kerhets- och sam-
arbetskonferensen
i Madrid, m.m.*

I ett försök att föra arbetet framåt framlade åtta neutrala och alliansfria stater, däribland Sverige, i december 1981 ett kompromissförslag till slutdokument. I detta ingår vissa ytterligare bestämmelser om religionsfrihet och om de religiösa trosriktningarnas ställning inom resp. deltagarland. Mycket talar för att de bestämmelser som ingår i förslaget utgör ett maximum av vad som kan uppnås vid Madridmötet.

Kompromissförslaget har ännu inte kunnat sakbehandlas. Madridmötets framtid är över huvud taget mycket oviss. Mycket talar för att det inom kort blir nödvändigt att ajournera mötet för att på nytt återsamlas senare under året. Den svenska delegationen kommer att verka för att det framlagda förslaget till slutdokument även i fortsättningen blir utgångspunkt för säkerhetskonferensens förhandlingar.

Anf. 8 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för de båda svaren, både när det gäller FN:s deklaration om religiös ofördragsamhet och när det gäller förhandlingarna vid ESK i Madrid om ett slutdokument, där religionsfrihetsfrågan ingår som en del i den s. k. korg III om de mänskliga rättigheterna.

Religionsfrihet kan inte ses isolerad. Det är svårt att tänka sig religionsfrihet utan att det också finns yttrandefrihet och politisk frihet. Det är just detta som gör det hela så komplicerat.

Stater och nationer kan rimligtvis inte ha något intresse av människors privata tro. Men när denna privata tro bär med sig konsekvenser av något slag uppträder det svårigheter.

T. ex. är islam – för att nu hålla sig till FN-deklarationen – inte bara en religiös tro utan också ett politiskt system, och när sammanblandningen blir så total som det är fråga om här blir detta att ändra sin tro en mot staten ovänlig handling, ja, en handling där man vänder sig mot staten.

Jag läser i en tidning att hinduism och buddhism lever i relativt gott samförstånd med varandra i Nepal, men längre sträcker sig inte den religiösa toleransen. Författningen stadgar nämligen förbud mot att byta religion. Denna paragraf tillämpas strikt, i varje fall när det gäller kristendomen. Nyligen har tolv nepaleser ställts inför rätta för att ha brutit mot lagen genom att bli kristna och för att ha propagerat för sin tro bland samhällets bottenkikt. Redan förut sägs det att 50 kristna sitter i fängelse för samma brott mot nepalesisk lag.

Här har vi i ett nötskal vad det egentligen är fråga om.

Nu har vi äntligen fått en deklaration i FN, efter 20 års arbete. Det är att hälsa med stor tillfredsställelse. Den är antagen med consensus, dvs. enhällighet, vilket naturligtvis, som utrikesministern säger, ger den en särskild tyngd. Men nu gäller det det svåra arbetet att se till att deklarationen också följs. Det måste för FN och för Sverige betyda att vi följer upp deklarationen.

Så till den europeiska säkerhetskonferensen: Nu gäller det Europa. För svenskt vidkommande är det flera vitala frågor som behandlas i den utdragna process som ESK nu har blivit. Vi har kravet på en europeisk nedrustnings-

Måndagen den
8 mars 1982

*Om religionsfri-
hetsfrågans be-
handling vid sä-
kerhets- och sam-
arbetskonferensen
i Madrid, m.m.*

konferens, som i inledningsskedet skall behandla de förtroendeskapande åtgärderna, i den s. k. korg I. Vi har de ekonomiska frågorna i korg II, om vilka det i stort sett råder enighet. Och så har vi frågan om de mänskliga rättigheterna i korg III, där informationsfriheten behandlas och där frågan om religionsfrihet också ingår.

Det förslag som nu föreligger från de s. k. NN-staternas sida – de neutrala och alliansfria staterna – utgör ett minimum av vad man kan begära. Utrikesminister Ullsten säger att det är ett maximum av vad man kan hoppas på. Men vi vet att öststaterna anser att även detta förslag är att gå för långt – därav de utdragna förhandlingarna.

Grundprincipen bland de olika öststaterna – jag tror, herr talman, att man måste vara klar över att det finns betydande olikheter mellan de olika staterna – är att man får praktisera religion, dvs. delta i kulthandlingar, men att man får propagera för ateism, som då betecknas som vetenskap. I det senare fallet är det en aktiv handling utåt, i det förra fallet är det något som man praktiserar i en mindre grupp utan att det skall ha någon betydelse utåt. Detta innebär i många fall att kristna församlingar inte får anordna söndagsskola, att de inte får ha ungdomsarbete inom församlingens ram osv. Från och till når oss dessutom underliga rapporter från t. ex. Sovjetunionen, som naturligtvis är ledande i detta sammanhang som i andra. Det gäller t. ex. uppgiften att sju pingstvännar flytt till den amerikanska ambassaden och där begärt utresetillstånd. Enligt alla internationella överenskommelser skall var och en ha rätt att utvandra, men dessa förvägras rätten. En av dem blev allvarligt sjuk och måste tas in på sjukhus. Efter tio dagar blev hon utskriven och är nu återsänd till sin hemort. Det är en positiv sak att hon inte har blivit arresterad. Nu får vi rapport om att hon troligen får utvandra när ansökan är gjord och har behandlats i vederbörlig ordning. I så fall skulle också de andra på ambassaden följa efter. Jag hoppas, herr talman, att det verkligen blir möjligt. Jag vill gärna här och nu, från denna talarstol, vädja till de sovjetiska myndigheterna att bevilja ansökan om utresetillstånd.

Jag skall ta ett par andra exempel som nått oss, och som kan vara värda att uppmärksamma i en sådan här debatt. En av anklagelsepunkterna mot en pastor som är far till fem barn var att han uppfostrade sina barn i kristen anda. Enligt sovjetisk lag, artikel 22, är religiös undervisning av barn under 18 år förbjuden.

En person som agerat inom ramen för Den kristna kommittén för försvar av den troendes rättigheter sitter nu fängslad, enligt TASS för att han skrivit, mångfaldigat, innehaft och distribuerat förtalande material, deltagit i Sovjetfientlig agitation och propaganda med syfte att undergräva det rådande systemet i Sovjetunionen. Det är alltså en fråga om hot mot staten. Det är klart, herr talman, att om man har en lag som säger att religionsfrihet inte får råda i den form vi har i västerlandet eller på andra håll och någon bryter mot denna lag, då bryter han också mot staten. Då blir brottet mot religionsfrihetslagen också ett hot mot staten. Det är detta vi nu vill komma ifrån.

Under Chrustjovs tid var det svårare än nu. Det är mycket som talar för

det. Det är mycket som talar för att det under den nuvarande regimen i Sovjetunionen trots allt har blivit något bättre. Det man hoppas på i den här situationen är att denna förbättring fortsätter, och att man tar steget fullt ut och bekänner sig till en av våra grundläggande fri- och rättigheter, nämligen religionsfriheten.

Jag skall, herr talman, gå in bara något på ESK-processen. Vi har ett dokument, från Helsingfors, som är ganska bra. Om det dokumentet följdes till alla delar, skulle vi inte ha haft vare sig Polenkris eller brott mot de religiösa fri- och rättigheterna. Men dokumentet är tyvärr vagt, och mycket beror på vad vi själva lägger in för mening i det som sagts i slutakten. Det NN-staterna nu begär som ett maximum – vilket jag menar är ett minimum – är att dokumentet skall utökas med ett tillägg om att åtgärder kommer att vidtas för att säkerställa utövningen av religionsfriheten, att det skall finnas samrådsmöjligheter och att man skall ha rätt att utveckla inbördes kontakter. Tidigare stod det "ha" inbördes kontakter i stället för att "utveckla" inbördes kontakter. Det finns många bestämmelser kring religionsfriheten i Sovjet och öststaterna som gör att man där, som jag sagt tidigare, inte får utveckla och praktisera sin religion på det sätt vi önskar här.

Jag hoppas nu, herr talman, att det NN-dokument som är framlagt skall göra det möjligt att få till stånd en överenskommelse med consensus i Madrid, när den dagen kommer att frågan kan tas upp på nytt. Jag skulle gärna vilja få en ytterligare kommentar av utrikesministern. Tror utrikesministern att det är möjligt att t. ex. till hösten få en överenskommelse grundad på detta dokument? Jag vet att det skall vägas mot andra saker. I ESK-processen är det ju fråga om att det skall väga jämnt mellan de olika korgarna. Om man ger på ett håll tar man på ett annat håll. Jag tycker att vi har en ganska god utgångspunkt i vårt starka krav på en säkerhetskonferens och i att vi också begär att få en ökad religionsfrihet.

Anf. 9 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Evert Svensson nämnde fallet med de sovjetiska pingstvännerna som tvingats ta sin tillflykt till den amerikanska ambassaden i Moskva. De sovjetiska myndigheterna har ställt i utsikt att en av dessa pingstvännerna kan få se fram emot att eventuellt få resa ut ur Sovjetunionen på grund av sitt hälsotillstånd. Jag tycker att detta i blyxtbelysning visar vad man menar med religionsfrihet i ett land som Sovjetunionen. Det man menar med religionsfrihet har inget som helst med vår uppfattning om religionsfrihet att göra.

Man kan jämföra situationen för pingstvännerna på den amerikanska ambassaden i Moskva med situationen för de tusentals internerade polackerna, som häromdagen av sin egen regering generöst erbjöds att lämna sitt land, förutsatt att de lovade att inte återvända. Det är ett uttryck för hur man ser på de politiska fri- och rättigheterna i den delen av Europa.

Naturligtvis är det ett anständighetskrav, ett minimum verkligen, att de sovjetiska pingstvännerna får leva och verka fritt i sitt eget land, lika mycket som det är ett anständighetskrav att de polska Solidaritetsmedlemmarna får leva och verka fritt i sitt eget land.

Nr 90

Måndagen den
8 mars 1982

Om religionsfrihetsfrågans behandling vid säkerhets- och samarbetskonferensen i Madrid, m.m.

Måndagen den
8 mars 1982

*Om religionsfri-
hetsfrågans be-
handling vid sä-
kerhets- och sam-
arbetskonferensen
i Madrid, m.m.*

Då det gäller de konferenser och dokument som Evert Svensson och jag talar om kan vi notera vissa framgångar och vissa besvikelser. Vår uppfattning om politisk frihet och religionsfrihet är att dessa friheter skall vara absoluta – staterna får över huvud taget inte inskränka vare sig politiska eller religiösa friheter. Dessa dokument skall man nu anta inom FN tillsammans med stater som har den polska och sovjetiska uppfattningen om mänskliga rättigheter, inbegripet religionsfrihet. Då blir det med nödvändighet ytterst urvattnade dokument som beslutas i FN och på säkerhets- och samarbetskonferensen i Madrid.

När vi i Sverige diskuterar sådana frågor har vi alla, i varje fall de demokratiska partierna i riksdagen, en ambition att förbättra förutsättningarna för utövandet av den absoluta religionsfriheten och de absoluta politiska friheterna. Där skulle ingen av oss drömma om att över huvud taget kompromissa, att tillerkänna staten någon som helst överhöghet över människors politiska uppfattning och trosuppfattning. Men när vi sitter där borta i FN-skrapan i New York eller i konferenspalatset i Madrid tvingas vi tassa fram. Då tvingas vi ta små små tuppfjät för att åtminstone få till stånd ett papper som man kan visa upp gentemot de sovjetiska och polska regimerna och gentemot andra öststatsregimer och säga att detta har ni likväl lovat vid de här konferenserna. Då kan inte människor behandlas som de i dag behandlas i Sovjet, Polen och andra öststater. Längre än så kan vi egentligen aldrig nå. Man kan tycka att det egentligen inte är särskilt mycket som en sådan här konferens åstadkommer, vare sig den nu äger rum i FN eller i Madrid. Det kan nästan verka som om det rörde sig om en reträtt från den svenska ståndpunkten, men jag tror, som Evert Svensson, att vi måste arbeta för att få de här dokumenten, så att även de som inte alls tänker respektera religionsfriheten skriver på ett papper, där de i varje fall säger sig göra detta. Det kan i alla fall bli till en viss hjälp för opinionsbildningen utanför de här staterna och för de människor som berörs i staterna i fråga. Det är därför som Evert Svensson med rätta kan säga att det som står i förslaget till slutdokument från ESK-konferensen i Madrid inte borde betraktas som ett maximum utan som ett minimum. Jag skulle vilja säga att det borde betraktas inte ens som ett minimum utan som någonting nästan oacceptabelt. Likväl måste vi konstatera att vi inte kommer längre än så i umgänget med det slags regimer som vi tvingas ha att göra med i detta sammanhang.

Sedan vill jag besvara Evert Svenssons konkreta fråga om på vilket sätt föreskrifterna i det kompromissdokument som bl. a. Sverige var med om att lägga fram i slutet av förra året överensstämmer med vad som står i Helsingfordokumentet. Man kan säga att NN-förslaget – vi kallar det så, eftersom det lagts fram av de alliansfria och neutrala staterna – i stort sett är en bekräftelse av vad som står i Helsingfordokumentet när det gäller respekten för enskildas frihet att bekänna sig till en tro och att utöva den. Det gäller bestämmelser om åtgärder för att säkerställa utövning av religionsfrihet, dvs. att inte bara notera att man besvär sig till tanken, utan också att man åtar sig att se till att religionsfriheten kan utövas. Formuleringen härom är ny i detta dokument och tillfredsställer, såvitt jag förstår, Evert Svenssons krav

på den här punkten. Det finns också ett inslag i dokumentet som handlar om att myndigheterna har skyldighet att samråda med religiösa samfund. Vidare finns det bestämmelser om inbördes kontakter och informationsutbyte i övrigt, vilket i huvudsak är en bekräftelse av Helsingfordokumentets formuleringar.

Evert Svensson misstänkte att jag egentligen inte kunde svara på hans sista fråga: om man kommer att kunna anta något dokument alls i höst. Det är nog en befogad misstanke. Jag kan i dag inte svara på detta. Jag kan i dag inte ens svara på frågan om huruvida ESK-mötet i Madrid kan fullföljas. Mötsättningarna har hårdnat. Först inleddes konferensen i skuggan av den sovjetiska ockupationen av Afghanistan. Det krävdes mycket diplomatiskt fotarbete i Madrid för att man över huvud taget skulle kunna få det här uppföljnings-mötet till stånd. Nu kastar Polenhändelserna sin skugga över den konferens i Madrid som skulle befästa samhörigheten mellan de europeiska staterna. Den svenska hållningen har varit den att hur tragiska händelserna i Polen än är får de inte bli ett motiv för att man inte heller skall nå några resultat i Madrid. Nu hoppas jag att man i varje fall skall kunna nå så långt att man om några veckor, eller dessförinnan, innan man reser hem, kan bestämma sig för att komma tillbaka vid en angiven tidpunkt och att man vid den tidpunkten – som i så fall säkerligen kommer att infalla i höst – faktiskt tar upp realförhandlingar om det slutdokument som bl. a. Sverige har varit med om att utarbeta och som, precis som Evert Svensson säger, kommer att innehålla ett minimum av krav i vad gäller politiska, religiösa och mänskliga rättigheter.

Anf. 10 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara göra några ytterligare kommentarer.

I stort sett är vi överens när det gäller religionsfrihetsfrågan. Vi är också överens om de svårigheter som ESK-processen befinner sig i.

ESK är en uppföljningskonferens. Man det är också en konferens där man vill flytta fram positionerna, inte bara i denna fråga utan också i andra. Och hur skall man kunna flytta fram positionerna när klimatet har blivit så mycket sämre?

Vid uppföljningskonferensen i Belgrad konstaterade vår chefdelegat att avspänningspolitiken hade kommit för att stanna. Det har den ingalunda gjort. Klimatet har blivit oerhört kyligt, och det fortsätter att vara så, enligt de rapporter som kommer mig till handa. Det gör sig gällande även i religionsfrihetsfrågan.

Jag vill gärna understryka vad utrikesministern här sade om Polen. Det är självklart att Sveriges mening i den frågan måste uttryckas klart och tydligt. Men det får inte bli ett hinder för att arbeta vidare på en avspänning – utanför samtalen i Madrid ligger frågan om de 15 000 kärnvapenstridspetsar som finns utplacerade i Europa och frågan om befintliga konventionella vapen av tidigare aldrig skådat slag eller i aldrig tidigare konstaterat antal.

Säkerhetskonferensen gäller alltså många stora och svåra saker. Religionsfrihetsfrågan är bara en del, men – som jag ser det – en väsentlig del.

Nr 90

Måndagen den
8 mars 1982

*Om religionsfri-
hetsfrågans be-
handling vid sä-
kerhets- och sam-
arbetskonferensen
i Madrid, m.m.*

Måndagen den
8 mars 1982

*Om religionsfri-
hetsfrågans be-
handling vid sä-
kerhets- och sam-
arbetskonferensen
i Madrid, m.m.*

Jag skulle vilja understryka att jag tror att det är viktigt att man också i den här frågan håller möjligheterna öppna för en dialog med öststaterna, så att vi kan komma till tals med dem.

När frågan om de mänskliga rättigheterna till slut fördes in i Helsingfors-akten hade det stor betydelse vad man där sade, inte minst om familjeäterföreningen då det gällde t. ex. personer i Väst- och Östtyskland. Ett dokument – en slutakt – har alltså ändå sin betydelse. Man kan hänvisa till det i olika sammanhang.

Jag förmodar att vi har anledning att många gånger återkomma när det gäller religionsfriheten och hänvisa till vad som sades i Helsingfors. Men jag hoppas att vi då skall kunna hänvisa till ett dokument från ESK i Madrid där positionerna är framflyttade.

Det återstår, som utrikesministern sade, att se om ESK-processen skall kunna fortsätta. Nu kommer VM i fotboll emellan – lokalerna för administrationen är desamma, så man måste därifrån. Rent praktiska saker gör alltså att man ändå måste uppskjuta en eventuell fortsättning över sommaren. Men frågan är om konferensen skall uppskjutas eller om den skall avslutas. Vår inställning måste vara att den skall fortsätta. Jag hoppas att läget till hösten skall vara bättre och att man då skall kunna flytta fram positionerna.

Anf. 11 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Så absurd är faktiskt världen att det är möjligt att det blir världens fotbollsspelare som till sist tvingar regeringen i Madrid till i varje fall det minimum av handling som det innebär att säga, att nu får vi åtskiljas och komma tillbaka i ett läge som vi hoppas är mera ägnat för konstruktiva beslut.

F. ö. vill jag bara tillägga att det som Evert Svensson tog upp naturligtvis är ett dilemma.

Å ena sidan kan en regering som den svenska inte gärna tåga om vad som nu händer i Polen, lika litet som vi kunde tåga om vad som hände i Afghanistan i slutet av 1979. Å andra sidan vet vi att när vi säger vårt hjärtas mening om det övervåld som sker i Polen bidrar det till en försämrad stämning vid den konferens som skall försöka skapa ett bättre samarbetsklimat i Europa. Vi har ändå valt precis den linje som Evert Svensson efterlyser. Vi säger att vi har rätt att slå vakt om de politiska värden som är hotade i Polen i dag – som kanske är krossade för lång tid framöver – samtidigt som vi har en skyldighet att se till att Madridmötet liksom andra konferenser som har att syssla med nedrustning kan fortsätta att göra det trots den spänning som finns i världen. Vi har den uppfattningen att vi inte på något sätt hjälper det polska folket genom att svika alla människors förhoppningar om att stormakterna, det är dem det främst handlar om, skall förmås att ta sitt förnuft till fånga, att de skall sluta den vansinniga upprustningen och sätta sig ned vid förhandlingsbordet för att diskutera en balanserad nedrustning.

För resultat på det området fordras naturligtvis just det som Evert Svensson kallar för en dialog mellan stater som kommer allt längre från

varandra ju fler Afghanistan-, Polen- och kanske också El Salvador-kriser som världen tvingas uppleva.

Nr 90

Måndagen den
8 mars 1982

Anf. 12 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Det är frestande att gå in på hela ESK-processen och den diskussion som försiggår i Madrid. Jag skall egentligen bara göra det på en punkt.

Vad som händer i El Salvador och annorstädes i Latinamerika hör på något sätt också hemma i ESK-processen, eftersom USA deltar i denna diskussion. Vad jag här vill tillägga är att det finns ett land som också tillhör ESK, som tillhör Europa, nämligen Turkiet. Utvecklingen där har varit mindre diskuterad i Madrid, men också där är det fråga om en militärdiktatur, där de politiska och religiösa friheterna sitter trångt.

Anledningen till att jag nu drar in Turkiet är att den muslimska vågen med stor styrka håller på att nå också Turkiet. Det innebär att den religionsfrihet som man har haft i Turkiet alltsedan Atatürks dagar nu hotas starkt. Och vi vet, herr talman, att den praktiska utformningen av religionsfriheten sitter trångt i det nuvarande Turkiet – jag tänker då särskilt på assyriernas situation. Det finns kanske bra lagar som man kan falla tillbaka på, men det polisiära skyddet för de människor som utövar sin religion är svagt. Vi har konfronterats med detta i vårt land på grund av den assyriska invandringen.

ESK-processen och frågan om religionsfriheten gäller öststaterna, där vi har det starkaste motståndet och där det i hög grad är fråga om kristendomens möjligheter att verka i länder med gammal ortodox trosbekännelse, men konferensen konfronteras också med de islamska strömmar som sveper in över Turkiet. Ett slutdokument har alltså betydelse också i den riktningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1981/82:110 till trafikutskottet

1981/82:116 till näringsutskottet

8 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1981/82:106 Forskning m. m.

1981/82:114 Förslag till lag om tullverkets medverkan vid polisiär övervakning, m. m.

1981/82:120 Ändring i lagen (1977:975) med tulltaxa, m. m.

1981/82:121 Statens provningsanstalts organisation, m. m.

1981/82:131 Återvinning av dryckesförpackningar av aluminium

1981/82:143 Åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket

*Om religionsfri-
hetsfrågans be-
handling vid sä-
kerhets- och sam-
arbetskonferensen
i Madrid, m.m.*

9 § Anmäldes och bordlades

Redogörelserna

1981/82:13 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av riksgäldskontorets verksamhet under budgetåret 1980/81

1981/82:14 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av riksbankens verksamhet under år 1981

1981/82:15 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet under år 1981

10 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänka .den

1981/82:21 Offentlighetsprincipen och ADB (prop. 1981/82:37)

1981/82:30 Anslag till Allmänna val (prop. 1981/82:100)

Finansutskottets betänkande

1981/82:20 Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen samt om den kommunala ekonomin m. m. (prop. 1981/82:100)

Skatteutskottets betänkanden

1981/82:29 Vissa anslag för budgetåret 1982/83 inom budgetdepartementets verksamhetsområde (prop. 1981/82:100)

1981/82:30 Vissa skatter och avgifter på energi, m. m. (prop. 1981/82:100)

1981/82:32 Vissa åtgärder för att förstärka budgeten

1981/82:33 Folkbokföringen

1981/82:34 Vissa anslag för budgetåret 1982/83 inom handelsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1981/82:100)

1981/82:35 Avdragsrätt vid inkomsttaxeringen för ökade levnadskostnader vid sjukdom m. m.

1981/82:36 Skattelättnader för gåvor till internationell biståndsverksamhet m. m.

1981/82:37 Skattskyldigheten till svenska kyrkan

Justitieutskottets betänkanden

1981/82:26 Taxeringsfunktionärers straffrättsliga ansvar

1981/82:27 Forumregler för mål om renhållningsavgifter

1981/82:29 Anslag till justiekanslern (prop. 1981/82:100)

1981/82:30 Anslag till Svensk författningssamling m. m. (prop. 1981/82:100)

1981/82:31 Bokföringsbrott m. m. (prop. 1981/82:85)

1981/82:32 Det militära ansvarssystemet

1981/82:33 Förundersökningsbegränsningar m. m. (prop. 1981/82:41, delvis)

1981/82:35 Telefonavlyssning

Försvarsutskottets betänkanden

1981/82:14 Förvaring av förutvarande Västmanlands regementes nattvards-
kärl

1981/82:15 Bevarande av bebyggelsen på Lövsta säteri

Socialutskottets betänkande

1981/82:30 Godkännande av en nordisk överenskommelse om godkännande
av vissa yrkesgrupper för verksamhet inom hälso- och sjukvården och
veterinärväsendet, m. m. (prop. 1981/82:86)

Trafikutskottets betänkande

1981/82:13 Ändring i lagen (1972:435) om överlastningsavgift (prop.
1981/82:100)

Näringsutskottets betänkande

1981/82:24 Byggnadsmaterialindustrin

Nr 90

Måndagen den
8 mars 1982

*Meddelande om
interpellation*

11 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 26 februari

1981/82:156 av *Kjell Nilsson* (s) till ekonomi- och budgetministern om
problemen i bryggeribranschen:

Läget i bryggeriindustrin har under lång tid varit bekymmersamt. För att skapa förutsättningar för en aktiv statlig medverkan i branschens struktur-
omvandling skapades genom riksdagsbeslut hösten 1978 ett statligt struktur-
bolag, Brygginvest AB. Bolaget skulle i sin verksamhet särskilt utgå från
regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter.

Brygginvest har utarbetat ett antal förslag för att möjliggöra en acceptabel
lösning av bryggerikrisen. Bl. a. presenterades en strukturplan för branschen
under år 1980. Föregående år utarbetade Brygginvest ett konkret handlings-
program. I övrigt har Brygginvest utarbetat ett antal konstruktiva förslag
som ligger i linje med vad riksdagen förutsatte. Brygginvest har emellertid
inte fått det stöd från regeringens sida som skulle ha krävts för att man på ett
aktivt och handlingskraftigt sätt skulle kunna genomföra de olika försla-
gen.

Av stor betydelse för utvecklingen inom bryggerinäringen är också
beskattningsfrågan. F. n. beskattas läskedryckerna med 60 öre per liter,
medan andra ersättningsdrycker är obeskattade. Därmed får vissa drycker en
konkurrensmässig fördel på läskedryckernas bekostnad. Ett krav på ändring
har tidigare framförts i riksdagen.

På flera orter, där problemen på arbetsmarknaden är allvarliga, har

*Meddelande om
frågor*

bryggeriföretag under den senaste tiden varslat om inskränkningar i driften. Det gäller bl. a. Sollefteå, där i första omgången ca 15 anställda har varslats. I ett senare steg kan ytterligare 30–35 anställda komma att beröras. Det gäller Tingsryd, där 59 anställda berörs, och det gäller Torsby, där enligt uppgift förberedelser har vidtagits för kommande inskränkningar. De stora problemen i skogslänen är väl kända. För Tingsryds del är sysselsättningsläget mycket ansträngt genom driftsinskränkningar i flera delar av kommunen. Det gäller bl. a. Fridafors, Ryd, Urshult och centralorten Tingsryd.

Mot bakgrund av vad som här sagts om både mer långsiktiga och akuta problem i bryggeribranschen vill jag fråga budgetministern:

Vilka åtgärder avser budgetministern att vidta för att Brygginvest AB skall ges möjlighet att aktivt ingripa, i det alltmer besvärande läget i bryggeribranschen.

Vilka konkreta åtgärder avser budgetministern att vidta för att åstadkomma konkurrensneutralitet för läskedryckerna och lindra beskattningen av lättöl?

12 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 26 februari

1981/82:283 av *Sven-Erik Nordin* (c) till jordbruksministern om den framtida älgjakten:

Jakt- och viltvårdsberedningen (Jo 1977:04) har haft regeringens uppdrag att avge yttrande över naturvårdsverkets förslag om den framtida älgjakten och remissutfallet beträffande förslaget. Enligt tidningsuppgifter skall beredningen nu ha begärt hos regeringen att få möjlighet att ytterligare överväga frågan. Vissa ledamöter i beredningen har som skäl för att avvakta med ett ställningstagande framhållit att beredningen i sitt huvudbetänkande skall pröva frågan om en samordning av viltvården i allmänhet, bl. a. frågan om eventuella viltvårdsområden. I det sammanhanget skulle beredningen även kunna överväga älgjaksfrågan.

Enligt många uppfattning är den nuvarande försöksverksamheten med samordnad älgjakt behäftad med stora brister. Jakt- och viltvårdsberedningens begäran om att få återkomma i älgjaksfrågan är därför märklig med tanke på de stora förväntningar som ställts på ett nytt älgjaktssystem.

Mot bakgrund av det anförda önskar jag ställa följande fråga:

Är jordbruksministern beredd att föreslå regeringen att avge proposition i fråga om älgjakten i landet eller har jordbruksministern för avsikt att vidta några andra åtgärder i frågan?

den 1 mars

Nr 90

Måndagen den
8 mars 1982

1981/82:284 av *Gunnar Björck* i Värmdö (m) till försvarsministern om den militära sjukvården:

I Svenska Dagbladet den 27 februari lämnas en skildring av en förkyld "repgubbes" vedermodor i den militära sjukvårdsbyråkratin. Om skildringen är riktig visar den allvarliga brister i fråga om fredssjukvårdens omhändertagande inom vederbörande militärområde. Med anledning härav vill jag fråga försvarsministern:

Är de skildrade förhållandena riktigt återgivna? Om så är fallet, anser försvarsministern då att de vittnar om god organisation? Om så icke är fallet, vilka åtgärder avser försvarsministern att vidtaga?

*Meddelande om
frågor*

den 2 mars

1981/82:285 av *Carl Bildt* (m) till utrikesministern om viseringsfrihetsavtalen mellan Sverige och Polen:

Avser regeringen att låta nuvarande ensidiga tillämpning av viseringsfrihetsavtalen mellan Sverige och Polen permanentas?

1981/82:286 av *Carl Bildt* (m) till utrikesministern om upprättande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten:

Vilka åtgärder har utrikesministern vidtagit med anledning av riksdagens uttalande om upprättande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten?

den 3 mars

1981/82:287 av *Eva Hjelmström* (vpk) till justitieministern om internationella kvinnodagen den 8 mars som nationell helgdag:

Vid en kvinnokonferens 1921, där bl. a. kvinnoförkämpar som Alexandra Kollontay, Klara Zetkin och Sylvia Pankhurst deltog, beslöt man att instifta en internationell kvinnokampsdag och att den årligen skulle firas den 8 mars. Först efter andra världskriget spred sig traditionen till Sverige. Och numera, efter kvinnorörelsens uppsving på 1960-talet, uppmärksammas dagen av tiotusentals kvinnor i vårt land. Kvinnor organiserade i Svenska kvinnors vänsterförbund, Grupp 8, Fredrika Bremer-förbundet m. fl. har också vid ett flertal tillfällen gått sida vid sida i gemensamma manifestationer för gemensamma krav.

Kvinnornas kamp för jämställdhet och rättvisa måste aktivt understödjas. Ett steg i den riktningen vore att upphöja den 8 mars till nationell helgdag.

Jag vill mot denna bakgrund fråga justitieministern:

Är statsrådet beredd att verka för att förslag framläggs om att upphöja Internationella kvinnodagen den 8 mars till nationell helgdag?

den 8 mars

1981/82:288 av *Sten Svensson* (m) till försvarsministern om bibehållande av försvarsmaktens hyresbostäder i Sätenäs:

Inom fortifikationsförvaltningen vidtas förberedande åtgärder för avveckling av försvarsmaktens hyresbostäder. Riksdagen har våren 1981 beslutat att statens bestånd av hyresbostäder i princip skall avvecklas (prop. 1980/81:158, CU 1980/81:35).

I Sätenäs i Skaraborgs län råder mycket speciella förhållanden. Sätenäs består till huvudsaklig del av Skaraborgs flygflottiljs anläggningar och fastigheter. Enligt uppgift kommer en avveckling av de 145 bostäderna vid F 7 att få förödande konsekvenser för flottiljens framtida rekrytering och beredskap. Det blir inte mycket kvar av underlag för befintlig service och handel om bostadsbeståndet försvinner i stor utsträckning. Vidare kan den tänkta lokaliseringen av flygtransportdivisionen till Sätenäs äventyras.

Mot bakgrund av det anförda anhåller jag om att få ställa följande fråga till försvarsministern:

Är försvarsministern beredd att ta något initiativ för att någon form av dispens från avvecklingsbeslutet kommer till stånd för Sätenäs del?

1981/82:289 av *Sten Svensson* (m) till jordbruksministern om omprövning av beslut rörande naturreservat på Sydbillingen:

Regeringen beslöt den 22 december 1981 att bifalla besvaren från naturvårdsverket och Sveriges naturvårdsfond innebärande att ett naturreservat på Sydbillingens platå skall omfatta ca 1750 ha. Samtidigt uppdrog regeringen åt länsstyrelsen att ytterligare utreda frågan om ersättningsmark. I den mån förutsättningar för markbyte saknas kan frågan om att upphäva reservatsbeslutet inom visst område prövas.

Om pågående utredningar ånyo bekräftar tidigare farhågor, nämligen att lämplig ersättningsmark ej kan erbjudas i den omfattning som de berörda markägarna och deras fackliga organisation (LRF) gör anspråk på, är jordbruksministern då beredd att ta initiativ till en regeringens omprövning av reservatsbeslutet?

13 § Kammaren åtskildes kl. 11.51.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON